

Piet Hein Eek, Philipskast, staal, glas, 1994.
© Piet Hein Eek.

[K] RIJKE DUURZAAMHEID. DE ONTWERPEN VAN PIET HEIN EEK

Sommige ontwerpers die omstreeks 1990 van de Nederlandse academies kwamen, werden in één klap beroemd met hun examenwerk, zoals Tejo Remy, die in 1991 op het examen aan de Rietveld met een knipoog naar Duchamp een ladenkast van bij elkaar gebonden oude laden en een lege melkflessenlamp liet zien. Even bekend werden de beladen kruisbanken van Richard Hutten¹ (Academie voor Industriële Vormgeving, Eindhoven, AIVE, 1991), de polyuretanen badmat van Hella Jongerius² (AIVE, 1993) de gloeilampenluchter van Rody Graumans (Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, 1993) en de schroothoutkast van Piet Hein Eek (AIVE, 1990). Dat waren de signalen van een nieuwe lichtung in het *Dutch Design*. Ze verwierpen de tijdloze en onpersoonlijke esthetiek van het modernistische ontwerp en plaatsten er de eenvoud tegenover. Zij vonden dat een gebruiksvoorwerp in de eerste plaats maatschappelijk en communicatief moest zijn,

dat humor en speelsheid in het ontwerp maar ook in het (her)gebruik van de materialen tot uiting mochten komen; dat rekening gehouden moest worden met het milieu. Schoonheid was niet langer de norm. Het ontwerp kreeg zo een nieuwe inhoud, een nieuw verhaal dat als veel warmer, eerlijker en belevingsvoller kon worden ervaren.

Piet Hein Eek (Purmerend, 1967) studeerde in 1990 af aan de AIVE, waar hij les had gekregen van Gijs Bakker (1942) en Ed Annink (1956). Hun lessen waren conceptueel gericht. Vooral Bakker wilde van zijn studenten verhalen horen die hun ontwerpen legitimeerden. Maar het verhaal stond bij Eek niet voorop, wel de herinnering aan zijn vader die met schroothout reparaties uitvoerde aan het schuurtje in zijn tuin. Het vinden, zagen en fatsoeneren van oude planken zat in zijn herinnering gegrift. Terwijl zijn studiegenoten hun snelle invallen en slimme concepten met elkaar bespraken, zocht Eek naar een balans tussen denken en doen, naar een vorm van ontwerpen met eeuwigheidswaarde.

Hij ging zelf timmeren. Met hout dat al eerder was gebruikt bouwde hij voor zijn eindexamen de beroemd geworden schroothoutkast: een smal hoog kabinet van planken en plankjes met deuren en laatjes waarop de verflakken en het ritme van de schroten een schilderachtige aanblik boden, met een volstreekte stille en eigen betekenis. Die kast was het product van een vormgevingsproces waarin ontwerp, techniek en materiaal een wederkerige werking kregen. Het picturale schroothout werd kenmerkend voor zijn werk. Van het materiaal vormde hij tafels, stoelen, banken en kasten, zowel in serie voor de vrije markt als in opdracht.³ Niet alleen verschenen ze in de eigen houtkleur onder dikke blanke lak, maar ook dekkend afgelakt in wit of zwart.

Door zijn doorleefde hout heeft het meubilair een magistrale werking, zoals blijkt bij de 'enorme sloophouten fauteuil' die hij in 2000 ontwierp. Vanuit zijn blokvorm, het schroothout en de lichte, functionele curves openbaart de stoel zich als een Afrikaanse troon.

Van historisch robuuste eenvoud is ook het metaalwerk van Eek. Daartoe werd hij in 1993 op het spoor gebracht door de mogelijkheden van de Computer Numerical Control-machine, een computergestuurde draaibank waarmee vormen met een naadloze precisie in metaal kunnen worden

gekopieerd. In samenwerking met de fabriek die de machine produceerde, maakte hij een lichte, grijze, bijna grafische aluminiumstoel, een industrieel kleinood waarvan hij de platte, gevouwen onderdelen met popnagels aan elkaar verbond. Datzelfde deed hij met de bijbehorende tafel die hij daarna ontwierp. Een jaar later maakte Eek een metalen opbergmeubel op basis van de rechthoekige glazen deurtjes van een technische kast die hij vond op een Philipsdump. Zoals de ritmen van de plankjes van de houten kast doen denken aan kubistische structuren uit de schilderkunst, zo creëert het modulaire ritme van de Philipskast associaties met de seriële herhalingen in het werk van de Amerikaanse kunstenaars Judd en LeWitt, die in de jaren 1960 hun beelden baseerden op de automatiseringen in het productieproces.

De meubels van Eek spreken tot de verbeelding. Ze doken op in het decor van praatprogramma's op de Nederlandse televisie, op beurzen, in leeshoeken op exposities en ze vonden in 1996 hun weg naar het restaurant van het Museum of Modern Art (MoMa) in New York. Onder de noemer 'vrijwerk' experimenteerde hij met verschillende materialen, imiteerde houten meubels in staal, plakte finer op stalen objecten, maakte een kastje van twijgen en een boomhut van staalresten. In de toonzaal van zijn bedrijf zwerven overal, als in een protest tegen de spilzucht, kleine zit- en tafelobjecten die gemaakt zijn van resthout dat overbleef in het productieproces. Vanuit zijn liefde voor oude deuren

en de schuurtjes van zijn vader, ontwierp hij vanaf 1996 tuinhuisjes en -huizen waarvan het uiterlijk door de gekozen functie werd bepaald.

Na jaren in Geldrop te zijn gevestigd zetelt Eeks bedrijf *Eek en Ruijgrok BV*⁴ sinds eind 2010 in één van de paleizen van de industriële bouw op Strijp R, een voormalig fabrieksterrein van Philips in Eindhoven. De door Eek zelf gerenoveerde fabriek, met een oppervlakte van 10.000 vierkante meter, stamt uit de jaren 1950 en bestaat uit twee blokken waar een straat doorheen loopt. Philips had in deze fabriek zijn keramische werkplaats. Het gebouw is hoog opgetrokken in een lichte constructie van beton en baksteen, metaal en glas. Door het glazen dak valt het daglicht onbelemmerd binnen. De transparante ruimtes tonen alle facetten van het bedrijf: de ontwerpstudio, de productiehhal, de winkel, de toonzaal, de administratie en de expositieruimte voor kunst en design waar Eek ook het werk van collega's toont.

In het blok aan de overzijde van de straat is het restaurant van de firma, waar behalve de bekende tafels en stoelen twee opvallende objecten domineren: de bar en een zwarte lichter. De bar is gemaakt door Eek zelf en bestaat uit helder gekleurde, horizontale lijnen van waterbuizen uit het keramiekgebouw. De lamp, fijnzinnig in zijn strakke verticale vorm, is een ontwerp van Rudolf Steiner (1861-1925), grondlegger van de antroposofie. Een van diens volgelingen was Mondriaan.

Piet Hein Eek, enorme schroothoutstoel, 2000
© Piet Hein Eek.

Piet Hein Eek, afvalstaaltafel, 2004 © Piet Hein Eek.

De heldere geest van Mondriaan heerst in het werk van Piet Hein Eek en komt tot uiting in de maat en schaal van zijn ontwerpen. De metalen tafel die hij in 2004 als vervolg op zijn schroothouttafels maakte, toont zijn verwantschap met de schilder. Het verspringende patroon komt niet alleen overeen met de structuur van het schroothouten tafelloppervlak, maar ook met de in elkaar schuivende patronen die Mondriaan maakte in de jaren 1918 en 1919, toen hij tastend op weg was naar zijn eigen universum.⁵ Mondriaan zocht in navolging van Steiner naar de absolute harmonie tussen geest en lichaam. Eek doet hetzelfde in de rijke duurzaamheid van zijn ontwerpen en in de wijze waarop hij zijn bedrijf leidt.

PETRI LEIJDEKKERS

www.pietheineek.nl, MAX FRASER, *Boek Piet Hein Eek 1990-2006*, De Boekenmakers, Eindhoven, 2006, 447 p.

Noten

- (1) Zie: PETRI LEIJDEKKERS, “‘Sexy Relaxy’. Spel, boodschap en verleiding in de ontwerpen van Richard Hutten”, *Ons Erfdeel*, jaargang 53 (2010), nr. 4, pp. 126-128.
- (2) Zie: CHRISTELLE MÉPLON, “De esthetica van de productiefout. Ontwerpen van Hella Jongerius”, *Ons Erfdeel*, jaargang 47 (2004), nr. 1, pp. 109-111.
- (3) Sindsdien zijn Eeks opdrachten heel divers: de inrichting van particuliere huizen, theatergebouwen, -festivals en -producties, kunstgaleries, restaurants, een tandartspraktijk, scholen, de TU in Delft, het Radboudziekenhuis, het Kröller Müller Museum, het Cultureel Centrum in 's Hertogenbosch, beurzen, winkels, kiosken, verzekeringsmaatschappijen, conferentiecentra, kantoren en tuinhuisen. Hij exposeerde onder meer op de internationale designbeurs in Kortrijk, in het Amsterdamse Stedelijk Museum, Salone Internazionale dei Mobile in Milaan, het Groninger Museum, het MoMa in New York en Cibone Japan.
- (4) De officiële naam van de onderneming die hij sinds 1994 samen met zijn studiegenoot Nob Ruijgrok beheert.
- (5) Mondriaan maakte in die jaren vierkante en ruitvormige schilderijen met soortgelijke vlakcomposities, soms gebaseerd op een onderliggend grid. Zie: JOOP M. JOOSTEN, *Piet Mondrian, Catalogue raisonné en deux volumes*, deel II, *The Work of 1911-1944*, Blaricum/Paris 1998, pp. 38, 39 en 265-273.